БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ж.ЗОЛЖАРГАЛ

2025 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА, НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "...1.Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.",

Арванзургаадугаар зүйлийн 9 дэх хэсэгт "шууд буюу төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрхтэй..", Арванзургаадугаар зүйлийн 12 дох хэсэгт "төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй. Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь иргэдийн өргөдөл, гомдлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэх үүрэгтэй", Жаран хоёрдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хорооны нутаг дэвсгэрийн хэмжээний эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг бие дааж шийдвэрлэхийн хамт улс, дээд шатны нэгжийн чанартай асуудлыг шийдвэрлэхэд хүн амыг зохион байгуулж оролцуулна." гэж тус тус заасан.

"Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 5.2 дох зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шатанд "**I үе шат (2021-2030):** Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, эрх мэдлийн зааг, ялгааг оновчтой тодорхойлж, оролцоог зохистой хангасан, иргэдээ сонсдог, хувийн хэвшилтэйгээ хамтарч ажилладаг тогтолцоог төлөвшүүлэх үе." хэсгийн 4 дэх заалтад "Бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үйл явцад хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн оролцоо хангагдаж, хамтын ажиллагаа бэхжих нөхцөл бүрдэнэ.", 5.3 дах зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шатанд "**I үе шат (2021-2030):** Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангасан, үр дүнтэй цахим засаглалын бодлогын болон хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, төлөвшүүлэх үе." хэсгийн 5 дах заалтад "Төрийн байгууллагын шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд, олон нийтийн саналыг цахимаар авах нөхцөл бүрдэж, мэдээллийн ил тод байдал нэмэгдэнэ." гэж тус тус заасан.

Мөн, 9.4 дэх зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шатанд "**I үе шат (2021-2030):** Хууль, эрх зүйн шинэчлэл хийж хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлэн хотын засаглал, эдийн

засаг, нийгмийн таатай орчин бүрдүүлэх үе.” хэсгийн 1 дэх заалтад “Хотын засаглалын оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэн бүх шатны төлөвлөлт, төлөвлөгөөг боловсруулах, батлах, шийдвэр гаргахад иргэд, олон нийтийн оролцоог хангаж, иргэдийн мэдээлэл олж авах сувгийг нээлттэй, хүртээмжтэй, ил тод болгосон байна.”, мөн хэсгийн 2 дох заалтад “Хотын засаглалд төр, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил болон олон нийтийн оролцоо, түншлэлийг бэхжүүлэх, хувийн хэвшлээс нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хэрэгжүүлж байгаа төсөл, хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.” гэж тус тус заажээ.

Түүнчлэн, Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн 1.1-д “1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улс төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл байх зарчмыг хангах, иргэд орон нутгийн үйл хэрэгт шууд болон сонгож байгуулсан төлөөллийн байгууллагаараа уламжлан оролцох эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэхэд оршино.”, 12.1.6 -д “12.1.6.нутгийн өөрийн удирдлага нь тухайн нэгжид оршин суугаа иргэдийн хүсэл зоригийг илэрхийлж, иргэдийн саналыг харгалзан үздэг байх”, 13.1-д “13.1.Аймаг, сум, дүүргийг өөрчлөх асуудлыг тухайн орон нутгийн эдийн засгийн бүтэц, чадавх, хүн амын болон газар зүйн байршил, тэдгээртэй холбогдох бусад нөхцөлийг харгалзан тухайн нутаг дэвсгэрт оршин суугаа иргэдийн саналыг үндэслэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.”, 13.3-д “13.3.Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлыг шийдвэрлэхдээ тухайн нэгжийн иргэдийн саналыг авсан байна. Санал авах ажлыг харьяалах иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хариуцан зохион байгуулах бөгөөд санал авах журмыг Улсын Их Хурал тогтооно. Санал хураалтад сонгуулийн эрх бүхий иргэдийн олонх оролцсон бол уг санал авах ажлын дүнг хүчинтэйд тооцно.”, 13.6-д “13.6.Баг, хороог өөрчлөхдөө тухайн баг, хорооны иргэдийн саналыг авах болон санал авах ажлыг сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал зохион байгуулна.”, 16.4-д “16.4.Сум, дүүргийн төсвийг боловсруулж, батлахдаа харьяалах баг, хорооны Иргэдийн Нийтийн Хурлаас гаргасан саналыг авч тусгана.”, 23.1.2-д “23.1.2.хууль тогтоомжид заасан болон өөрийн санаачилсан асуудлаар нутаг дэвсгэрийнхээ иргэдийн нийтлэг санал, хүсэлтийг зохих шатны байгууллага, албан тушаалтанд уламжлах ажлын зохион байгуулалт;”, 26.1.2-д “26.1.2.хууль тогтоомжид заасан болон өөрийн санаачилсан асуудлаар нутаг дэвсгэрийнхээ иргэдийн нийтлэг санал, хүсэлтийг зохих шатны байгууллага, албан тушаалтанд уламжлах ажлын зохион байгуулалт;”, 29.2-д “29.2.Иргэн аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд сонгогдох, төлөөлөгчийг сонгох, баг, хорооны Иргэдийн Нийтийн Хуралд өөрөө оролцох, нутгийн өөрийн удирдлагын байгууллагад өргөдөл, гомдол гаргаж шийдвэрлүүлэх, хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу мэдээлэл авах эрхтэй.”, 39.1.8-д “39.1.8.сонгогчидтой тогтмол холбоотой ажиллаж, тэднээс тавьсан өргөдөл, санал, гомдлыг зохих журмын дагуу шийдвэрлэх буюу эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд уламжлан хариуг хуульд заасан хугацаанд авах”, 52.1.9-д “52.1.9.иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас тухайн Хуралд ирүүлсэн өргөдөл, санал, гомдлыг шийдвэрлэх ажлыг зохион байгуулах”, 61.1.3-д “61.1.3.хорооны эдийн засаг, нийгмийн

амьдралын тодорхой асуудлаар хорооны иргэдийн саналыг авах арга хэмжээг зохион байгуулах, дүнг нэгтгэн гаргах;”, 61.1.5-д “61.1.5.энэ хуулийн 26.1.5-д заасан асуудлаар Иргэдийн Нийтийн Хурлаас зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагаанд хорооны иргэдийг оролцуулах арга хэмжээг зохион байгуулах;”, 61.1.10-д “61.1.10.хүн амын хүнс, худалдаа, үйлчилгээ, цахилгаан, дулаан хангамжийн зохион байгуулалт, хүртээмжид хяналт тавьж, түүнийг сайжруулах талаар иргэдээс гарсан санал, хүсэлтийг холбогдох байгууллагад уламжлах;”, 61.1.15-д “61.1.15.иргэдийн өргөдөл, санал, гомдлыг хүлээн авч эрх хэмжээнийхээ хүрээнд шийдвэрлэх, холбогдох байгууллагад уламжлах”, 67.1.5-д “67.1.5.тамгын газрын бичиг хэргийг хөтлөх, байгууллага, иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, санал, гомдлыг шийдвэрлэх ажлыг зохион байгуулах”, 61.1.17-д “61.1.17.гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх ажлыг холбогдох байгууллагатай хамтран зохион байгуулах, энэ ажилд иргэдийг татан оролцуулах, санал, санаачилгыг нь дэмжих;” гэж тус тус заажээ.

Иргэд орон нутгийн асуудалд шууд болон төлөөллийн байгууллагаараа дамжуулан оролцох эрхийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хууль, “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого зэрэг эрх зүйн болон бодлогын баримт бичгүүдэд тодорхойлон заажээ. Гэтэл иргэдийн оролцооны хуульд заасан хэлбэрүүд тогтмол, үр нөлөөтэй хэрэгждэггүй, цахим оролцооны нэгдсэн платформ, тогтолцоо бүрдээгүй, төрийн байгууллагын ил тод байдал, мэдээллийн хүртээмж хангалтгүй, иргэдийн санал, санаачилгыг шийдвэр гаргалтад тусгах, эрхээ эдлэх боломжийг бүрдүүлэх асуудал дутмаг байсаар байгаа нь энэ хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хууль зүйн үндэслэл болж байна.

1.2.Практик шаардлага

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 2020 оны шинэчилсэн найруулга нь иргэд орон нутгийн асуудалд шууд оролцох эрх зүйн үндсийг өмнөх хуультай харьцуулахад илүү тодорхой болгож, нутгийн өөрийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх иргэний эрх, оролцоо болон оролцох хэлбэрүүдийг өргөжүүлэн тусгасан байна. Тухайлбал, иргэдийн нийтийн хурал, санал асуулга, төсвийн төлөвлөлтөд оролцох, орон нутгийн хөгжлийн бодлогод саналаа өгөх, мэдээлэл авах ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх зэрэг олон механизмуудыг хуульчилсан нь орон нутгийн засаглалыг ардчилсан, хариуцлагатай болгох чиглэлд ахиц авчирсан гэж үзэх боломжтой.

Шинэчилсэн найруулгын 28-31 дүгээр зүйлүүд нь нутаг дэвсгэрийн өөрийн удирдлагын үндэс болох нутгийн өөрөө удирдах ёсыг тодорхойлж, иргэдийн оролцооны эрх, хэлбэр, механизмд чиглэсэн байдаг. Эдгээр зүйлүүд нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн иргэдийн эрх, ардчиллын зарчим, түүний үндсэн агуулгатай уялдуулан орон нутгийн бие даасан шийдвэр гаргах эрх, иргэдийн шууд болон төлөөллийн оролцоог баталгаажуулдаг.

28 дугаар зүйл нь “нутгийн өөрөө удирдах ёс”-ыг тодорхойлсон үндсэн заалт юм. Энэ заалтаар иргэдийн эрхийг тодорхойлохоос гадна санхүү, нөөц, механизмуудтай холбоотойгоор тэдний бие даан шийдвэрлэх бодит чадварыг тодорхойлжээ. 29 дүгээр зүйл нь Үндсэн хуулиар баталгаажсан иргэдийн шууд болон төлөөллийн оролцооны эрх буюу сонгох, сонгогдох, орон нутгийн асуудлаар санал гарган шууд оролцох, өргөдөл гомдлоо шийдвэрлүүлэх, мэдээлэл авах эрхүүдийг тодорхойлсон байдаг. 30 дугаар зүйлд шууд ардчиллын зарчмыг хэрэгжүүлж баг, хорооны ИНХ-д саналаа хэлэх, тодорхой асуудлаар санал гарган ИТХ-аар хэлэлцүүлэх, тулгамдсан асуудлаар санаачилга гаргах зэрэг нутгийн өөрийн удирдлагад оролцох төлөөллийн хэлбэрүүдийг тодорхойлсон. 31 дүгээр зүйл нь нутгийн өөрийн удирдлага дахь иргэний оролцоо, ИТХ, ИНХ зэрэг нутгийн өөрөө удирдах байгууллагуудын үүрэг, иргэдийн санал, санаачилга гаргах механизмууд, зөвлөлдөх санал асуулга явуулах зэргээр иргэдийн оролцоог хууль эрх зүйн механизмтай болгож, шууд ардчиллыг бэхжүүлсэн байдаг.

Ийнхүү хуульд иргэдийн оролцоог илүү нарийвчилж тодорхой болгосон нь өмнөх зохицуулалтуудаас ахицтай боловч энэхүү эрх зүйн боломж бодит амьдрал дээр бүрэн хэрэгжихгүй, “цаасан дээрх амьгүй заалт” хэвээр байсаар байна. Энэ нь иргэдийн оролцоог хангах бодит хэрэгжилтийн механизм, арга зам, цахим болон институцийн платформыг бүрдүүлж өгөөгүй байгаатай холбоотой гэж үзэж байна.

А.Иргэд оршин суугаа нэгжийнхээ эдийн засаг, нийгмийн тулгамдсан, нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлаар нийтийн өргөдөл гаргах эрх зүйн орчныг бий болгох шаардлагатай байна.

Иргэд оршин суугаа нэгжийнхээ эдийн засаг, нийгмийн тулгамдсан, нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлаар нийтийн өргөдөл гаргах нь орон нутгийн засаглалд шууд оролцох боломжийг бий болгож, тухайн орон нутгийн шийдвэр гаргалт, үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт, оролцоог нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой. Гэтэл иргэд Улсын Их Хурлын хууль тогтоох, хянан шалгах үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах зорилготой https://petition.parliament.mn цахим талбар дээр нутгийн өөрөө удирдах байгууллагаас гаргасан шийдвэр, хэм хэмжээний актыг эсэргүүцэн өргөдөл гаргах болсон нь хууль эрхзүйн хувьд зөв биш юм. Учир нь орон нутгийн байгууллагаас гарч буй шийдвэр нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудал биш бөгөөд Улсын Их Хурал тухайн шийдвэрийг шууд өөрчлөх боломжгүй байдаг.

Орон нутгийн түвшинд нийтийн өргөдөл гаргах нь орон нутгийн хөгжлийг дэмжих, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах, засаглалын ил тод байдлыг хангах, шийдвэр гаргах процессийг сайжруулах, иргэдийн улс төрийн идэвх, нийгмийн оролцоо, хариуцлагыг нэмэгдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой. Учир нь иргэд өдөр тутмын амьдралдаа тулгамдсан асуудлыг хамгийн сайн мэддэг бөгөөд тэдний санаачилга нь шийдвэрийг бодитой, хэрэгцээнд нийцсэн байдлаар боловсруулах боломжийг нэмэгдүүлдэг.

Нийтийн өргөдөл гаргах үйл ажиллагааг доорх байдлаар хуульчлан зохион байгуулах шаардлагатай. Нэгдүгээрт, нийтийн өргөдөл хүлээн авах, нийтлэх, санал авах, өргөдлийн агуулга, явцыг хянах зорилгоор цахим платформыг бий болгон ашиглах, хоёрдугаарт, нийтийн өргөдлийг нутгийн ИТХ-ын болон ИНХ-ын хуралдаан, зөвлөлдөх үйл ажиллагаанд танилцуулж орон нутгийн түвшний шийдвэр гаргах механизмд оруулах, гуравдугаарт, тухайн асуудлыг судлах, санал дүгнэлт гаргах ажлын хэсэг байгуулах, дөрөвдүгээрт, иргэдийн цахим ур чадварыг нэмэгдүүлэх, өргөдөл гаргах эрх, процедурын талаар мэдээлэл өгөх сургалт зохион байгуулах, гарын авлага боловсруулан түгээх нь чухал юм.

Б.Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагад нийтийн өргөдөл гаргах зорилгоор нэгдсэн цахим платформ хөгжүүлэх шаардлага бий болж байна.

Монгол Улсад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах, засаглалын ил тод байдал, шийдвэр гаргах процессын үр нөлөөг сайжруулах зорилгоор нэгдсэн цахим платформ хөгжүүлэх нь төрийн үйл ажиллагааг илүү ил тод, хүртээмжтэй болгох чухал алхам болно. Энэхүү платформыг одоогийн E-Mongolia системийг өргөтгөх, https://petition.parliament.mn вебийг өргөтгөх эсвэл эдгээрт суурилсан шинэ веб, шинэ аппликэйшн хэлбэрээр (жишээ нь, “D-Participation”) боловсруулан, иргэдийг орон нутгийн шийдвэр гаргалтад шууд оролцуулах буюу нийтийн өргөдөл гаргах, санал асуулга зохион байгуулахад чиглүүлнэ.

В.Олон улсын практик туршлагаас харахад цахим оролцооны механизм нь иргэдийн оролцооны хамрах хүрээг өргөжүүлж, шийдвэр гаргах үйл ажиллагааны ил тод байдал, хариуцлага, үр нөлөөг бодитоор сайжруулж байна.

Цахим оролцооны платформууд нь иргэдийн санал, санаачилгыг институцийн түвшинд хүлээн авч боловсруулах боломжийг бүрдүүлснээр бодлого боловсруулах, төсөв хэлэлцэх, хуваарилах, хот төлөвлөлт болон салбарын шинэчлэлийн үйл явцад иргэдийн шууд оролцоог системтэйгээр шингээх нөхцөлийг бүрдүүлжээ. Хэдийгээр эдгээр платформуудын зорилго, оролцооны хэлбэр харилцан адилгүй боловч нийтлэгээр иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төрийн шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд олон нийтийн саналыг бодитойгоор тусгах институцийн механизм болгон хэрэгжиж, тоон үзүүлэлтээр баталгаажихуйц эерэг үр дүнг бий болгож байна.

- Бразилд “Brasil Participativo” платформоор цугларсан 8,254 саналаас 76.5 хувь нь “Үндэсний хөгжлийн төлөвлөгөө 2024–2027”-д бүрэн буюу хэсэгчлэн тусгагдсан нь үндэсний хөгжлийн зорилт, тэргүүлэх чиглэлийг иргэдийн оролцоотой тодорхойлсон тод жишээ юм.
- Исланд Улсын Рейкьявикт “Better Reykjavík” платформоор дамжин 3,000 гаруй санал мэргэжлийн үнэлгээгээр хэлэлцэгдэж, 1,000 орчим нь “хэрэгжүүлэх санал” болж, “Миний амьдрах орчин” оролцооны төсвөөр

дамжин 600 гаруй санаачилга санхүүжигдсэн нь хотын дэд бүтэц, нийтийн орон зайн сайжруулалтад бодит, хэмжигдэхүйц үр дүн бий болгожээ.

- Барселона хотын “Decidim.barcelona” платформ нь “Хотын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө” болон оролцооны төсөвт ирсэн саналуудын ойролцоогоор 72 хувийг тодорхой хэмжээгээр төлөвлөгөөнд оруулж, стратеги төлөвлөгөө, дүрэм журам, салбарын бодлогод иргэдийн оролцоог институцийн түвшинд байнгын оролцоотой болгосон байна.
- Испани Улсын нээлттэй эхийн “Decidim” программыг Европ болон Америк тивийн олон хот, байгууллагад хуулбарлан ашиглаж буй бол Исланд Улсын “Citizens Foundation”-ийн боловсруулсан “Your Priorities” нээлттэй эхийн программыг Исланд болон олон улсад бодлогын зөвлөлдөх, төсвийн оролцооны төсөлд өргөнөөр ашиглаж байна.
- Энэтхэгийн “MyGov” платформ нь хэрэглэгчийн тоо, оролцооны давтамжаар дэлхийн хамгийн том платформ болж, боловсролын шинэ бодлого, татварын шинэчлэл зэрэгт олон арван мянган санал нэгтгэж, мөн үндэсний хэмжээний кампанит ажилд иргэдийн улс төр-нийгмийн оролцоог идэвхжүүлж байна.

Дээрх бодит нөхцөл байдал, судалгаа болон олон улсын туршлагаас харахад иргэдийн оролцоог бодитой хангахын тулд хуульд цахим хурал, цахим нийтийн өргөдөл, оролцоог баталгаажуулах тогтолцоог тодорхой тусгах зайлшгүй шаардлага үүсэж байна. Ингэснээр иргэдийн оролцоо нь хуульд заасан зарчим төдий бус, орон нутгийн засаглалын өдөр тутмын бодит үйл ажиллагааны салшгүй хэсэг болох боломж бүрдэнэ. Иймд энэхүү хуулийн нэмэлт өөрчлөлт нь зөвхөн эрх зүйн төдийгүй практик хэрэгцээнээс урган гарч байгаа бөгөөд иргэдийн оролцоог нутгийн өөрөө удирдах байгууллагад тусгах нөхцлийг бий болгож байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хууль[1]-ийн 24 дүгээр зүйлд заасан хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулав. Хуулийн төсөл нь иргэд болон нутгийн өөрийн удирдлагын байгууллага хоорондын харилцааг цахимжуулах, иргэд нийтийн өргөдөл гаргах процессыг зохицуулсан нийт 2 зүйл, 12 заалттай бөгөөд нэмэлт оруулах, өөрчлөн найруулах, мөрдөх хугацаа заасан бүтэцтэй байна.

- Иргэд тулгамдсан асуудлаар нийтийн өргөдөл гаргаж, хангалттай тооны иргэн дэмжвэл Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Иргэдийн Нийтийн Хурал заавал хэлэлцэх институтийг бий болгож байна;

[1] 2015 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдөр батлагдаж, тухай бүр нэмэлт, өөрчлөлт орсон Хууль тогтоомжийн тухай Монгол Улсын хууль https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=11119

- Цахим танилт, тоон гарын үсгийг нийтийн өргөдөл болон ИНХ-д албан ёсоор ашиглах эрх зүйн үндсийг тавьж байна;

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын бүх засаг захиргааны нэгжийг хамрах ба 18 насанд хүрсэн сонгуулийн эрх бүхий иргэдэд хамаарна. Зохицуулах хүрээ нь нутгийн өөрийн удирдлагын эдийн засаг, нийгмийн тулгамдсан асуудлаар хязгаарлагдсан бөгөөд Иргэдийн Нийтийн Хурал, ИТХ-ын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлуудыг зохицуулна.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн дараах үр дагавар гарна гэж үзэж байна:

3.1. Эдийн засгийн үр дагавар

Цахим оролцоо нэвтэрснээр орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргах үйл явц хурдасч, иргэдийн цаг, зардал хэмнэгдэнэ. Өргөдлийн систем нь нөөцийг илүү үр ашигтай хуваарилахад дэмжлэг үзүүлнэ. Иргэд дэд бүтэц, хөдөө аж ахуй зэрэг эдийн засгийн тулгамдсан асуудлаар санал, өргөдөл гаргаснаар бодлого бодит хэрэгцээнд илүү нийцэж, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих нөхцөл бүрдэнэ.

3.2. Нийгмийн үр дагавар

Иргэдийн оролцоо бодитой нэмэгдэж, орон нутгийн ардчилал бэхжинэ. Иргэдийн шууд ардчилал бэхжиж, орон нутгийн асуудлаар өргөдөл гаргах боломж нэмэгдсэнээр нийгмийн идэвх, улс төрийн соёл сайжирна. Хөдөөгийн малчид, эмэгтэйчүүд, залуучуудын оролцоо өсөж, нийгмийн тэгш байдал, төрд итгэх итгэл нэмэгдэнэ.

3.3. Хууль зүйн үр дагавар

Ил тод, хүртээмжтэй засаглалыг дэмжих эрх зүйн орчин бүрдэж, иргэдийн оролцох эрх өргөжнө. Энэ нь Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 9, 12 дох хэсэгт заасан “шууд буюу төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрх”, “төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж шийдвэрлүүлэх эрх”-тэй нийцэж, орон нутгийн засаг захиргааны үр нөлөө, ил тод байдал, хариуцлагыг нэмэгдүүлэн хуулийн хэрэгжилт, хяналтыг бэхжүүлнэ.

Үр дагаврыг шийдвэрлэх арга хэмжээ:

- Цахим засаг үндэсний хөтөлбөр, цахим засаглалын хөгжлийн бодлогыг ашиглан иргэдэд ээлтэй, нэгдсэн цахим системийг хөгжүүлж, алслагдсан бүс нутгийн интернетийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- Цахим платформыг одоогийн E-Mongolia системийг өргөтгөх эсвэл https://petition.parliament.mn вебийг өргөтгөх замаар байгуулах;
- Засгийн газар үлгэрчилсэн журам баталж, нийтийн өргөдлийг хүлээн авах, шийдвэрлэх нэгдсэн стандартыг тогтоох;
- Сургалт, сурталчилгаагаар дамжуулан иргэдийн цахим үйлчилгээ ашиглах мэдлэг, оролцооны идэвхийг нэмэгдүүлэх.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн талаар

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ болон бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн байна.

4.1. Монгол Улсын Үндсэн хуультай уялдах байдал

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн ардчилал, иргэний оролцоо, нутгийн өөрөө удирдах ёсыг хангах үндсэн зарчимтай бүрэн нийцэж байна. Төсөлд тусгагдсан нийтийн өргөдлийг цахим системээр гаргах, санал өгөх боломжийг бүрдүүлэх зохицуулалтууд нь Үндсэн хуулийн дараах заалтуудтай шууд уялдаж, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх механизмыг боловсронгуй болгох зорилготой:

- Үндсэн хуулийн 3 дугаар зүйл: "Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ." Төсөл нь иргэдийн шууд оролцоог цахим хэлбэрээр өргөжүүлж, ардчиллын зарчмыг бэхжүүлэхэд чиглэсэн.
- Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйл: Иргэний үндсэн эрхүүдийн хүрээнд "шууд буюу төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрхтэй" (16.9), "нийгмийн болон өөрсдийн ашиг сонирхол, үзэл бодлын үүднээс нам, олон нийтийн бусад байгууллага байгуулах, сайн дурааараа эвлэлдэн нэгдэх эрхтэй" (16.10) гэх заалтуудтай нийцэж байна. Төсөл нь эдгээр эрхийг цахим орчинд өргөтгөж, илүү хүртээмжтэй болгох замаар хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- Үндсэн хуулийн 62 дугаар зүйл: "Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хорооны нутаг дэвсгэрийн хэмжээний эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг бие дааж

шийдвэрлэхийн хамт улс, дээд шатны нэгжийн чанартай асуудлыг шийдвэрлэхэд хүн амыг зохион байгуулж оролцуулна." Төсөл нь иргэдийн нийтийн өргөдлийг цахим хэлбэрээр гаргах механизмыг тусгаж, энэ заалтыг хэрэгжүүлэхэд таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хуулийн төсөл нь Үндсэн хуульд харшлахгүй бөгөөд эсрэгээрээ иргэний оролцоог өргөжүүлэх, ардчиллыг гүнзгийрүүлэхэд чиглэсэн байна. Цахим хэлбэр нэвтрүүлэх нь иргэдийн эрх тэгш байдлыг хангах Үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйл, 14 дүгээр зүйл зэрэгтэй мөн нийцнэ.

4.2. Бусад хуультай уялдах байдал

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 2020 оны шинэчилсэн найруулгын 31 дүгээр зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах зорилготой бөгөөд энэ хуулийн иргэдийн оролцоо, Иргэдийн Нийтийн Хурал, орон нутгийн иргэдийн өргөдлийг цахимжуулах, нутгийн өөрийн удирдлагын байгууллагын үүрэгтэй холбоотой заалтуудыг тусгасан нь хуулийн ерөнхий зарчимтай нийцнэ.

4.2.1. Бусад хуультай нийцэх байдал:

- Цахим гарын үсгийн тухай хууль (2021 оны шинэчилсэн найруулга): Төсөлд нийтийн өргөдлийг дэмжсэн иргэдийн саналыг "Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн 4.1.3-т заасан тоон гарын үсгээр эсхүл танилт нэвтрэлтийн ДАН системээр баталгаажсан байна" гэж тусгасан нь уг хуулийн 4.1.3 заалттай шууд уялдаж, цахим баталгаажуулалтыг зохицуулна.
- Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль: Төсөл нь нийтийн өргөдлийн хэрэгжилтийг хангах ерөнхий, процедурын зохицуулалтыг бий болгох буюу иргэдийн мэдээлэл авах эрх, төрийн байгууллагын мэдээллийн ил тод байдлыг хангана.
- Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль: Төсөл нь цахим систем ашиглахад хувь хүнийг тодорхойлж, хувийн мэдээллийг хамгаална.
- Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль нь хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн хэрэгжилтэд иргэдийн оролцоог хангах, олон нийтийн санал, санаачилгыг бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх явцад харгалзан үзэх зохицуулалттай.
- Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хууль нь иргэний хувийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол зөрчигдсөн эсэхийг захиргааны журмаар шийдвэрлэхэд чиглэсэн байдаг бөгөөд өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх харилцааг шууд зохицуулж ирсэн.

Хуулийн төсөл нь бусад хуультай харшлахгүй бөгөөд эсрэгээрээ цахим засаглалыг дэмжих эрх зүйн орчныг бэхжүүлнэ.

4.3. Хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхэд дараах шинэ журам, нэмэлт өөрчлөлтийг хийх шаардлагатай.

4.3.1. Шинээр боловсруулах журам:

- Төсөлд заасанчлан "Нийтийн өргөдлийг цахим системээр хүлээн авах үлгэрчилсэн журмыг Засгийн газар батална." Журамд цахим системийн техникийн шаардлага, тоон гарын үсэг, танилт нэвтрэлтийн систем зэрэг иргэдийн баталгаажуулалт, өргөдлийг хэлэлцэх хугацаа, ил тод байдлын механизмыг тодорхой заана.

4.3.2. Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах:

- Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль
- Иргэний бүртгэлийн тухай хууль

Эдгээр өөрчлөлтийг төрийн цахим засаглалын бодлоготой уялдуулан, иргэдийн оролцоог хангах зорилгоор боловсруулах шаардлагатай. Хуулийн төсөл батлагдсанаас хойш 3-6 сарын дотор журам, нэмэлтүүдийг боловсруулан хэрэгжүүлэх боломжтой.

---oOo---